

Als gidslanden de weg kwijt zijn

Dirk Holemans

Het kan verkeren. Nog niet zo lang geleden was IJsland hét gidsland. Hoe dat kleine land zich had ontwikkeld van een vissersgemeenschap tot een hightechsamenleving inclusief fabuleuze economische groeicijfers ... daar kon je vanuit Vlaanderen enkel een voorbeeld aan nemen.

Ondertussen is IJsland verdwenen uit de lijst van *best practices*. Maar ook de andere landen die omwille van hun economisch succes steevast als voorbeeld voor Vlaanderen werden opgediend, zijn nu uit het vizier verdwenen. Naast de kleine Baltische staten ging het dan vooral over de 'Keltische tijger' Ierland. Het landbouwland ontwikkelde zich tot een economische groeimotor van de eerste orde. Opnieuw een land om een voorbeeld aan te nemen.

Het zou tot nadenken kunnen stemmen dat juist deze voorbeeldlanden het hardst in de klappen hebben gedeeld door de financieel-economische crisis. Ze zitten nu alle zwaar in de problemen, en de vervlogen rijkdom heeft plaatsgemaakt voor harde besparingen die de bevolking rechtstreeks treffen. Over deze situatie vernemen we van de *mainstreameconom*en en rechtse denktanks weinig.

Blijkbaar is het handiger om een nieuw gidsland te promoten dan na te gaan waarom het blinde geloof in het groeimodel van deze landen fout zat. Want ondertussen is het al Duitsland wat de klok slaat. Hun exportmachine draait op volle toeren en de werkloosheid zou er erg laag zijn. Dat Duitsland onder meer de minimumlonen heeft losgelaten en het aantal *working poor* er sterk is gestegen, daar vernemen we minder over. En heeft er al iemand de vraag gesteld wat er zou gebeuren als alle Europese landen het voorbeeld van Duitsland zou volgen, en ze dus allemaal exportkampioenen worden? Naar welke landen moeten al die goederen uitgevoerd worden, wie zal en kan ze kopen?

Een belangrijke les van de voorbije jaren is dat we beter afstappen van het model van een uitverkoren gidsland. Wat gisteren de gids was, blijkt nu het te vermijden model. Bovendien lieten alle gidsen het economische verhaal primeren op versterking van de welvaartsstaat (in een eigentijdse vorm. En dan hebben we het nog niet over het negeren van de noodzaak, onder meer omwille van de klimaatcrisis, om de milieubelasting te herleiden tot een tiende van wat ze nu is. Alle gidslanden halen hun mosterd uit neoliberale recepten, die ze uiteraard wel aanpassen aan de nationale context. Duitsland is Groot-Brittannië nog niet, en gelukkig maar.

Een vraag die schromelijk ontbreekt in het hele debat is wat de impact is van deze neoliberale recepten op de *kwaliteit van leven* voor elk van ons, inclusief onze geestelijke gezondheid? Welk effect hebben economische flexibilisering, toenemende onzekerheid over de job en gestegen concurrentie op de arbeidsvloer op ons welzijn? In die zin kan het belang van het artikel van Paul Verhaeghe in dit nummer nauwelijks overschat worden. Hij laat zien hoe onze identiteit en zelfwaardering ondermijnd worden als het werk, als centraal gegeven binnen onze sociaal-culturele omgeving, zijn samenhang en duurzaamheid verliest. Zo ontstaat er een nieuwe tegenstelling in onze samenleving: we voelen ons niet verbonden met de organisatie waarin we werken, en omgekeerd zijn we gereduceerd tot *human resources*. Verhaeghe beschrijft de gevolgen van dit spanningsveld van het individu tegenover de organisatie: *“Het individu eist zijn rechten op Daartegenover staat de organisatie voor wie efficiency overweegt, en die op grond daarvan de rechten van het individu wil inperken. Op de achtergrond schemert de overtuiging dat het eigen lot maakbaar is.”*

Onmerkbaar verschuift binnen een neoliberale economische context het democratische vraagstuk – hoe gaan we samen de samenleving van morgen vormgeven - naar een geïndividualiseerd toekomstmodel. Of je het maakt of niet, dat is vandaag louter nog je eigen verantwoordelijkheid. Je wordt zogezegd beloond voor je talenten en prestaties (meritocratie), maar hierbij wordt vergeten dat startposities van mensen verschillen, toegang tot levenskansen en machtsbronnen in de samenleving ongelijk verdeeld zijn en niet iedereen over dezelfde talenten beschikt. Maar iedereen moet meedoen met de verplichte ratrace, waarbij elke burger nu een concurrent wordt: *“Solidariteit wordt een kostbare luxe en moet de plaats ruimen voor steeds tijdelijke coalities met als voornaamste zorg dat men er meer winst uit haalt dan de anderen.”*

Een discussie over economie is dan ook nooit een discussie over louter economie. Het gaat erom hoe we als mensen in de samenleving willen staan: kiezen we voor een model van samenwerking en elkaar steunen in moeilijke tijden, of voor een model van het individu dat in voortdurende concurrentie moet treden met zijn medemens, hier en elders in de wereld? Het is niet moeilijk om te raden in welk model er nog plaats is voor solidariteit, mededogen en verbondenheid.